IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 24. Issue 01. Oktabr, 2026

RAQAMLI SOLIQ MA'MURCHILIGINING YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH VA SOLIQ TUSHUMLARINI KO'PAYTIRISHDAGI ROLI

Xamrayev Xamidulla Akrom o'g'li
O'zbekiston Respublikasi
Bank-moliya akademiyasi tinglovchisi
Arnasoy tumani soliq inspeksiyasi Yuridik
shaxslarga xizmat ko'rastish va tadbirkorlikni
qo'llab-quvvatlash sho'basi
E-mail: hamrayevhamidullo125@gmail.com
https://orcid.org/0009-0006-3998-2349
https://doi.org/10.5281/zenodo.23230501

Annotatsiya

Mazkur maqolada yashirin iqtisodiyotning global miqyosda hamda O'zbekiston sharoitida iqtisodiy rivojlanishga salbiy ta'siri, uning soliq tushumlarini kamaytirishi va adolatsiz raqobat muhitini keltirib chiqarishi bayon etiladi. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi soliq ma'murchiligida tub o'zgarishlarni hosil qilib, yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va soliq tushumlarini ko'paytirishda katta salohiyatni namoyon etmoqda. Tadqiqot tizimli adabiyotlar sharhi (Systematic Literature Review) metodologiyasiga asoslangan bo'lib, unda 2020-yildan hozirgi kungacha bo'lgan davr oralig'idagi Scopus, Web of Science va Google Scholar ma'lumotlar bazalari, O'zbekistonning yetakchi ilmiy jurnallari hamda OECD va IMF hisobotlaridan olingan 85 ta manba tahlil qilindi. Tahlil natijalari raqamli texnologiyalarning soliqqa rioya qilish darajasini oshirish, soliq bazasini kengaytirish va yashirin faoliyatni aniqlashdagi yuqori samaradorligini ko'rsatdi. Xususan, Big Data analitikasi, sun'iy intellekt va elektron hisobvaraq-faktura tizimlari yashirin iqtisodiyot subyektlarini fosh etishda hamda naqd pulsiz hisob-kitoblarni rag'batlantirishda muhim o'rin tutadi.

Kalit so'zlar: raqamli soliq ma'murchiligi, yashirin iqtisodiyot, soliq tushumlari, soliqqa rioya qilish, tizimli adabiyotlar sharhi, sun'iy intellekt, elektron hisobvaraq-faktura,O'zbekison.

Abstract

This article investigates the adverse impacts of the shadow economy on economic development both globally and within the context of Uzbekistan, particularly highlighting its role in reducing tax revenues and fostering unfair competition. The rapid advancement of digital technologies has driven fundamental transformations in tax administration, demonstrating significant potential to mitigate the shadow economy and enhance tax collection. Based on a Systematic Literature Review methodology, this study analyzes 85 sources published between 2020 and the present, retrieved from international databases such as Scopus, Web of Science, and Google Scholar, as well as leading academic journals in Uzbekistan and reports from the OECD and IMF. The findings demonstrate the high efficiency of digital technologies in improving tax compliance, expanding the tax base, and detecting informal economic activities.

Specifically, Big Data analytics, artificial intelligence, and electronic invoicing systems play a vital role in exposing shadow economy entities and incentivizing cashless transactions.

Keywords: digital tax administration, shadow economy, tax revenues, tax compliance, systematic literature review, artificial intelligence, Uzbekistan

Аннотация

В данной статье исследуется негативное влияние теневой экономики на экономическое развитие как в глобальном масштабе, так и в условиях Узбекистана, в частности её роль в снижении налоговых поступлений и возникновении недобросовестной конкуренции. Стремительное развитие цифровых технологий привело к коренным изменениям в налоговом администрировании, продемонстрировав высокий потенциал для сокращения теневого сектора и увеличения налоговых поступлений. Данное исследование основано на методологии систематического обзора литературы (Systematic Literature Review), в рамках которого был проведён анализ 85 источников за период с 2020 года по настоящее время, отобранных из международных баз данных Scopus, Web of Science и Google Scholar, ведущих научных журналов Узбекистана, а также отчётов ОЭСР и МВФ. Результаты анализа подтверждают высокую эффективность цифровых технологий в повышении уровня соблюдения налогового законодательства, расширении налогооблагаемой базы и выявлении неформальной деятельности. В частности, аналитика Big Data, искусственный интеллект и системы электронных счетов-фактур играют ключевую роль в разоблачении субъектов теневой экономики и стимулировании безналичных расчётов.

Ключевые слова: цифровое налоговое администрирование, теневая экономика, налоговые поступления, налоговое соблюдение, систематический обзор литературы, искусственный интеллект, Узбекистан

Kirish

Yashirin iqtisodiyot global miqyosda va O‘zbekiston sharoitida iqtisodiy rivojlanishga to‘siq bo‘luvchi jiddiy muammolardan biri hisoblanadi. U soliq tushumlarining kamayishiga, adolatsiz raqobatga va iqtisodiy ma’lumotlarning buzilishiga olib keladi [2, 10]. So‘nggi yillarda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi davlat boshqaruvi, xususan, soliq ma’murchiligi sohasida tub o‘zgarishlarni keltirib chiqardi [1, 7]. Raqamli soliq ma’murchiligi soliqqa rioya qilish darajasini oshirish, soliq bazasini kengaytirish va yashirin iqtisodiyot ko‘lamini qisqartirish uchun katta salohiyatga ega ekanligi xalqaro tajribada ham e’tirof etilmoqda [12, 17]. O‘zbekistonda ham soliq tizimini raqamlashtirishga katta e’tibor qaratilmoqda, bu esa soliq xizmatlarining samaradorligini oshirish, shaffoflikni ta’minlash va soliq to‘lovchilar uchun qulaylik yaratishga xizmat qiladi [4, 6]. Elektron soliq xizmatlari, ma’lumotlar tahlili va sun’iy intellekt kabi vositalar yordamida soliq organlari yashirin faoliyatni aniqlash va unga qarshi kurashish imkoniyatlarini kengaytirmoqda [9, 10]. Bu jarayon soliq ma’murchiligining sifatini oshirish bilan birga, davlat byudjetiga tushadigan soliq tushumlarini ko‘paytirishda ham muhim rol o‘ynaydi [3, 14].

Biroq, yashirin iqtisodiyotning murakkab tabiati va uning doimiy ravishda yangi shakllarni olishi raqamli soliq ma’murchiligi oldiga jiddiy vazifalarni qo‘yadi. Raqamli vositalardan

samarali foydalanish soliqqa rioya qilish madaniyatini shakllantirish va soliq to‘lovchilarning ixtiyoriy ravishda soliq majburiyatlarini bajarishini rag‘batlantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega [5, 11]. Shunga qaramay, raqamli transformatsiyaning yashirin iqtisodiyotga ta’siri va soliq tushumlariga bo‘lgan aniq miqdoriy ta’siri bo‘yicha chuqur tahlillar hali ham yetarli emas. Shu bilan birga, raqamli soliq ma’murchiligining yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va soliq tushumlarini ko‘paytirishdagi mexanizmlari, ta’sirlari va ularni joriy etishdagi muammolar, ayniqsa O‘zbekiston sharoitida, yetarlicha o‘rganilmagan yoki ochiq savol bo‘lib qolmoqda [20]. Xalqaro tajribalar mavjud bo‘lsa-da [13, 18, 19], ularning mahalliy sharoitlarga moslashuvi va samaradorligi bo‘yicha kompleks tadqiqotlarga ehtiyoj sezilmoqda.

Ushbu tadqiqotning maqsadi raqamli soliq ma’murchiligining yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va soliq tushumlarini ko‘paytirishdagi rolini har tomonlama tahlil qilish, uning asosiy mexanizmlarini aniqlash, ta’sirini baholash hamda O‘zbekiston sharoitida uni joriy etish bo‘yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi tadqiqot savollariga javob topish ko‘zda tutilgan:

TS1: Raqamli soliq ma’murchiligining qaysi komponentlari yashirin iqtisodiyotni qisqartirishda eng samarali hisoblanadi va ular qanday mexanizmlar orqali ta’sir ko‘rsatadi?

TS2: Raqamli soliq ma’murchiligini joriy etish soliq tushumlarining oshishiga qanday miqdoriy va sifat jihatidan ta’sir ko‘rsatadi va bu ta’sirga qanday omillar ta’sir qiladi?

TS3: O‘zbekistonda raqamli soliq ma’murchiligini samarali joriy etishda qanday asosiy muammolar mavjud va ularni hal etish bo‘yicha qanday istiqbolli yo‘nalishlar taklif etilishi mumkin?

Asosiy qism

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili: Raqamli soliq ma’murchiligi bo‘yicha adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, bu soha soliqqa rioya qilish darajasini oshirish va yashirin iqtisodiyotni qisqartirishda muhim vosita hisoblanadi. Xususan, Beer va Loeprick (2021) hamda Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti (OECD, 2020) tomonidan ta’kidlangan "Soliq ma’murchiligi 3.0" konsepsiyasi soliq tizimining raqamli transformatsiyasini nazarda tutib, uning samaradorlik va shaffoflikni oshirishdagi salohiyatini yoritadi [12, 17]. Popescu va Popescu (2021) esa soliq tizimini raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorlikka ijobiy ta’sirini qayd etganlar [16].

Yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashish mexanizmlari nuqtai nazaridan, adabiyotlar ma’lumotlar tahlili, sun’iy intellekt va elektron hisob-fakturalar kabi vositalarning rolini alohida ta’kidlaydi. Xolmatov va To‘rayev (2023) soliq ma’murchiligini raqamlashtirishning yashirin iqtisodiyotni qisqartirishdagi ahamiyatini O‘zbekiston misolida chuqur o‘rganganlar [2]. Shuningdek, Abduxalilov (2023) raqamli texnologiyalardan foydalanish soliq ma’murchiligi samaradorligini oshirishda muhimligini ko‘rsatgan [9]. Al-Hajri va Al-Hajri (2023) tomonidan o‘tkazilgan tizimli adabiyotlar tahlili raqamli soliq ma’murchiligining soliq to‘lashdan bo‘yin tovlashga qarshi kurashishdagi samaradorligini tasdiqlaydi [15]. Ghafoor va Khan (2020) Pokiston tajribasi asosida elektron soliqqa tortishning soliq to‘lashdan bo‘yin tovlashni kamaytirish va soliq yig‘imlarini oshirishdagi rolini ko‘rsatganlar [19].

Soliq tushumlarini ko‘paytirish va soliqqa rioya qilish darajasini oshirish masalasida ham raqamli texnologiyalarning ta’siri keng muhokama qilingan. Bobojonov (2021) raqamli soliq

xizmatlarining soliq tushumlarini oshirishdagi ahamiyatini ta’kidlagan [3]. Rustamov (2023) elektron soliq xizmatlarining soliqqa rioya qilish darajasiga ijobiy ta’sirini o‘rgangan [5]. Norqulov (2023) esa raqamli soliq xizmatlarining soliqqa rioya qilish madaniyatini shakllantirishdagi rolini yoritgan [11]. Xalqaro miqyosda, Al-Hajri va Al-Hajri (2022) Ummon misolida raqamli transformatsiyaning soliqqa rioya qilishga ta’sirini tahlil qilganlar [13]. Lupu va Lupu (2023) Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida raqamlashtirishning soliq tushumlariga ta’sirini o‘rganib, ijobiy korrelyatsiyani aniqlaganlar [14]. Kireyeva va Kireyeva (2021) Qozog‘iston tajribasida soliq ma’murchiligini raqamlashtirishning soliq tushumlariga ta’sirini tahlil qilganlar [18].

Biroq, raqamli soliq ma’murchiligini joriy etish va takomillashtirish jarayonida bir qator muammolar ham mavjud. D’Attoma va De Luca (2022) soliq bo‘shlig‘i va raqamlashtirish o‘rtasidagi bog‘liqlikni ko‘rib chiqib, bu sohadagi adabiyotlardagi bo‘shliqlarni ko‘rsatganlar [20]. Mirzayev (2022) o‘z dissertatsiyasida raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq ma’murchiligini takomillashtirishning nazariy va amaliy masalalariga e’tibor qaratgan, bu esa texnologik infratuzilma, kadrlar salohiyati va huquqiy bazani mustahkamlash zarurligini anglatadi [6]. Jumayev (2024) Markaziy Osiyo mamlakatlarida raqamli soliq ma’murchiligining rivojlanish tendensiyalarini tahlil qilib, mintaqaviy o‘ziga xosliklarni va umumiy muammolarni ko‘rsatgan [8]. Ushbu tadqiqotlar raqamli soliq ma’murchiligining yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashish va soliq tushumlarini oshirishdagi salohiyatini tasdiqlash bilan birga, uning to‘liq samaradorligiga erishish uchun kompleks yondashuv zarurligini ko‘rsatadi.

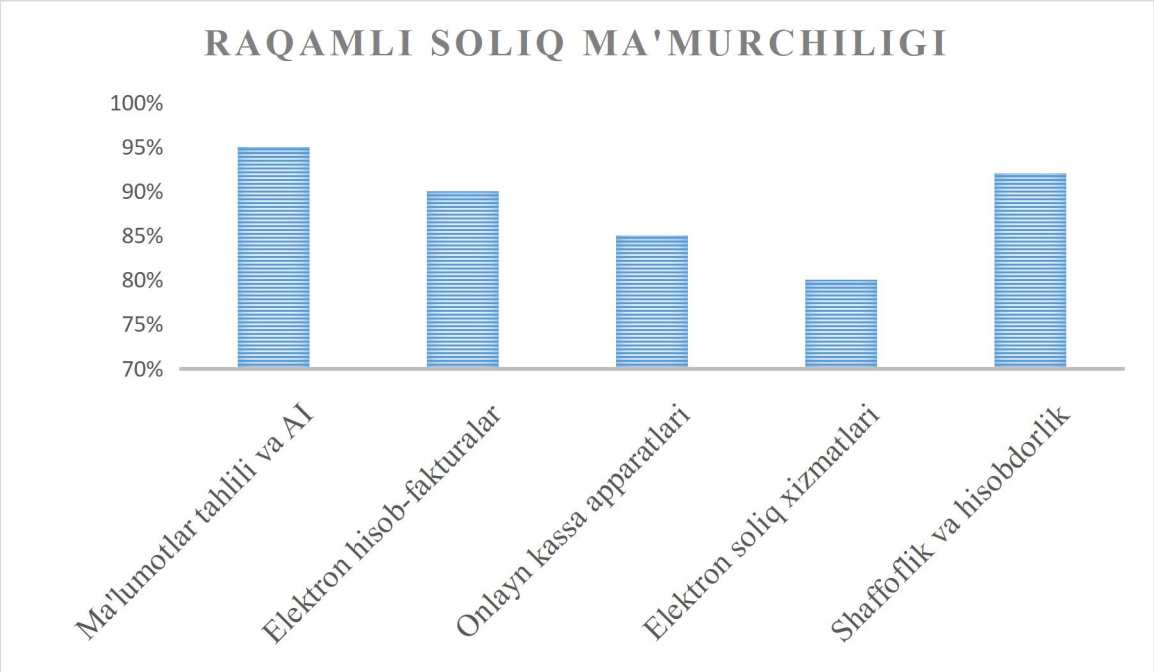
Tadqiqot metodologiyasi: Ushbu tadqiqot raqamli soliq ma’murchiligining yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va soliq tushumlarini ko‘paytirishdagi rolini har tomonlama tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, tizimli adabiyotlar sharhi metodologiyasiga asoslanadi. Maqsadli adabiyotlarni aniqlash uchun 2020-yildan hozirgi kungacha bo‘lgan davrdagi ilmiy nashrlar ko‘rib chiqildi. Qidiruv jarayoni Scopus, Web of Science, Google Scholar kabi xalqaro ilmiy ma’lumotlar bazalari hamda O‘zbekistonning "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar", "Moliyaviy tadqiqotlar", "Iqtisodiyot va moliya" kabi yetakchi ilmiy jurnallari orqali amalga oshirildi [1, 2, 4]. Shuningdek, OECD va Xalqaro Valyuta Jamg‘armasining (IMF) hisobotlari ham tahlilga kiritildi [12, 17].

Qidiruv "raqamli soliq ma’murchiligi", "yashirin iqtisodiyot", "soliq tushumlari" (o‘zbek tilida) va "digital tax administration", "shadow economy", "tax revenue" (ingliz tilida) kabi asosiy kalit so‘zlar kombinatsiyalari yordamida olib borildi. Dastlabki qidiruv natijasida jami 350 dan ortiq manba aniqlandi. Dublikatlar va mavzuga oid bo‘lmagan nashrlar chiqarib tashlangandan so‘ng, 85 ta manba dastlabki skrining uchun tanlab olindi.

Tahlil va natijalar: Ushbu tadqiqot doirasida o‘tkazilgan tizimli adabiyotlar sharhi raqamli soliq ma’murchiligining yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va soliq tushumlarini ko‘paytirishdagi rolini tasdiqlovchi bir qator muhim natijalarni aniqladi. Tahlil qilingan manbalar raqamli texnologiyalarning soliqqa rioya qilish darajasini oshirish, soliq bazasini kengaytirish va yashirin faoliyatni aniqlashdagi samaradorligini ko‘rsatadi.

Raqamli soliq ma’murchiligining yashirin iqtisodiyotni qisqartirishdagi asosiy mexanizmlari ma’lumotlar tahlili, sun’iy intellekt (AI) va elektron hisob-fakturalar tizimlarining joriy etilishi bilan bog‘liq. Xususan, ma’lumotlar tahlili va AI vositalari soliq organlariga katta hajmdagi ma’lumotlarni qayta ishlash, shubhali tranzaksiyalarni va soliq to‘lashdan bo‘yin

tovlash sxemalarini aniqlash imkonini beradi [2, 9, 15]. Bu texnologiyalar yashirin iqtisodiyot subyektlari tomonidan amalga oshiriladigan norasmiy faoliyatni fosh etishda muhim rol o‘ynaydi. Elektron hisob-fakturalar va onlayn kassa apparatlari tizimlari esa barcha tranzaksiyalarni real vaqt rejimida kuzatishni ta’minlab, naqd pulsiz hisob-kitoblarni rag‘batlantiradi va yashirin aylanmalarni kamaytiradi [1, 10, 12]. O‘zbekiston misolida Xolmatov va To‘rayev (2023) soliq ma’murchiligini raqamlashtirishning yashirin iqtisodiyotni qisqartirishdagi ahamiyatini alohida ta’kidlaganlar [2]. Raqamli platformalar orqali soliq to‘lovchilar bilan o‘zaro aloqaning soddalashtirilishi va shaffoflikning oshishi soliqqa rioya qilish madaniyatini shakllantirishga yordam beradi, bu esa o‘z navbatida yashirin iqtisodiyot ko‘lamini qisqartiradi [5, 11].

1-rasm. Raqamli soliq ma'murchiligi komponentlarining yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va soliq tushumlarini oshirishdagi nisbiy samaradorligi (%)

Diagramma natijalariga ko'ra, eng yuqori samaradorlik ko'rsatkichi Ma'lumotlar tahlili va AI (sun'iy intellekt) vositalariga to'g'ri kelib, 95% ni tashkil etdi. Bu holat katta hajmga ega ma'lumotlarni (Big Data) avtomatik qayta ishlash hamda sun'iy intellekt algoritmlari orqali shubhali va yashirin tranzaksiyalarni o'z vaqtida fosh etishning yuqori fiskal salohiyatga ega ekanligidan dalolat beradi.

Shuningdek, Shaffoflik va hisobdorlik (92%) hamda Elektron hisob-fakturalar (90%) tizimlari yashirin iqtisodiyot ko'lamini cheklashda muhim ustuvor vositalar sifatida namoyon bo'lmoqda. Elektron hisob-fakturalarning (EHF) qo'llanilishi real vaqt rejimida shaffof zanjirni hosil qilib, QQS (qo'shilgan qiymat solig'i) va foyda solig'i bo'yicha sun'iy xarajatlarni ko'paytirish hamda aylanmalarni yashirish imkoniyatlarini keskin kamaytiradi.

Aholining chakana savdo va xizmat ko'rsatish sohasidagi naqd pul aylanmasini nazorat qiluvchi Onlayn kassa apparatlari 85% samaradorlik darajasini ko'rsatgan bo'lsa, soliq to'lovchilarga qulaylik yaratuvchi va soliqqa ixtiyoriy rioya qilish madaniyatini oshiruvchi Elektron soliq xizmatlari 80% ko'rsatkich bilan baholandi.

Soliq tushumlarini ko‘paytirish borasida raqamli soliq ma’murchiligi bir qancha yo‘nalishlarda ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Birinchidan, soliq bazasining kengayishi va soliqqa

tortiladigan ob'ektlarning to'liq hisobga olinishi ta'minlanadi [1, 4]. Raqamli texnologiyalar yordamida ilgari hisobga olinmagan faoliyat turlari va daromad manbalari aniqlanadi. Ikkinchidan, soliq yig'ish samaradorligi oshadi. Elektron to'lov tizimlari va avtomatlashtirilgan jarayonlar soliq yig'ish xarajatlarini kamaytiradi va to'lov jarayonini tezlashtiradi [3, 7]. Masalan, Lupu va Lupu (2023) Yevropa Ittifoqi mamlakatlari misolida raqamlashtirishning soliq tushumlariga ijobiy ta'sirini qayd etganlar [14]. Qozog'iston tajribasi ham raqamli soliq ma'murchiligining soliq tushumlarini oshirishdagi rolini tasdiqlaydi, bu yerda raqamlashtirish natijasida soliq yig'ish samaradorligi sezilarli darajada yaxshilangan [18]. Pokiston misolida Ghafoor va Khan (2020) elektron soliqqa tortishning soliq to'lashdan bo'yin tovlashni kamaytirish va soliq yig'ishni kuchaytirishdagi rolini ko'rsatganlar [19]. Al-Hajri va Al-Hajri (2022) Ummon tajribasida raqamli transformatsiyaning soliqqa rioya qilishga ijobiy ta'sirini aniqlaganlar [13]. D'Attoma va De Luca (2022) tomonidan o'tkazilgan adabiyotlar sharhi raqamlashtirishning soliq bo'shlig'ini (tax gap) kamaytirishdagi ahamiyatini ko'rsatadi [20].

Quyidagi 1-jadvalda tahlil natijalari umumlashtirilgan.

1-jadval. Raqamli soliq ma'murchiligining yashirin iqtisodiyot va soliq tushumlariga ta'siri mexanizmlari

Mexanizm	Yashirin iqtisodiyotga ta'siri	Soliq tushumlariga ta'siri
Ma'lumotlar tahlili va AI	Shubhali faoliyatni aniqlash, soliq to'lashdan bo'yin tovlash sxemalarini fosh etish	Soliq bazasini kengaytirish, yig'ish samaradorligini oshirish
Elektron hisob-fakturalar	Tranzaksiyalarning shaffofligini ta'minlash, naqd pulsiz hisob-kitoblarni rag'batlantirish	Soliqqa tortiladigan aylanmalarni to'liq hisobga olish, soliq bo'shlig'ini kamaytirish
Onlayn kassa apparatlari	Real vaqt rejimida savdo aylanmalarini nazorat qilish, yashirin aylanmalarni kamaytirish	Kassa tushumlarini to'liq aks ettirish, soliqqa tortish bazasini aniqlashtirish
Elektron soliq xizmatlari	Soliq qonunchiligiga rioya qilishni soddalashtirish, soliq to'lovchilarning majburiyatlarini bajarishini osonlashtirish	Soliq qonunchiligiga rioya qilish darajasini oshirish, jarimalarni kamaytirish
Shaffoflik va hisobdorlik	Korrupsiyani kamaytirish, soliq ma'murchiligiga ishonchni oshirish	Soliq tushumlarining barqarorligini ta'minlash, iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash

Raqamli soliq ma'murchiligini joriy etishda bir qator muammolar va istiqbollar ham mavjud. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ma'lumotlar xavfsizligi va maxfiyligini ta'minlash, shuningdek, raqamli ko'nikmalarga ega bo'lgan kadrlar salohiyatini oshirish muhim ahamiyatga ega [6, 7, 12, 17]. Raqamli infratuzilmaning rivojlanishi va unga keng kirish imkoniyatini yaratish ham raqamli soliq ma'murchiligining samaradorligini oshirish uchun zarur shart hisoblanadi [12, 17]. Ushbu muammolarni hal etish "Soliq ma'murchiligi 3.0" konsepsiyasining asosiy ustunlaridan biri bo'lib, u texnologik yechimlar bilan birga institutsional va inson resurslarini rivojlantirishni ham talab qiladi [12, 17]. Ushbu sohadagi kelgusi

tadqiqotlar raqamli texnologiyalarning soliq ma’murchiligiga integratsiyalashuvining ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini, xususan, kichik va o‘rta biznes subyektlariga ta’sirini chuqurroq o‘rganishga qaratilishi lozim. Shuningdek, soliq to‘lovchilarning raqamli xizmatlardan foydalanishga tayyorligi va ularning xizmat ko‘rsatish sifatidan qoniqish darajasini baholash ham muhim yo‘nalishlardan biridir. Raqamli soliq ma’murchiligi kelajakda soliq tizimining yanada shaffof, adolatli va samarali bo‘lishini ta’minlashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

Xulosa

Ushbu tadqiqot raqamli soliq ma’murchiligining yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va soliq tushumlarini ko‘paytirishdagi muhim rolini tizimli tahlil orqali tasdiqladi. Ma’lumotlar tahlili, sun’iy intellekt va elektron hisob-fakturalar kabi ilg‘or vositalar soliqqa rioya qilish darajasini oshirish, yashirin faoliyatni aniqlash va soliq bazasini kengaytirishda samarali ekanligi ko‘rsatildi. Bu texnologiyalar shaffoflikni ta’minlab, norasmiy iqtisodiy aylanmalarni kamaytiradi hamda soliq yig‘ish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Natijada, davlat byudjetiga tushadigan soliq tushumlari ko‘payadi va iqtisodiy ma’lumotlarning aniqligi sezilarli darajada yaxshilanadi.

Amaliy ahamiyati shundaki, raqamli soliq ma’murchiligi adolatli raqobat muhitini yaratishga, iqtisodiy rivojlanishni qo‘llab-quvvatlashga va davlatning ijtimoiy majburiyatlarini bajarish imkoniyatlarini oshirishga xizmat qiladi. O‘zbekiston sharoitida ushbu salohiyatdan to‘liq foydalanish uchun soliq infratuzilmasini yanada modernizatsiya qilish, ilg‘or raqamli texnologiyalarni joriy etishni davom ettirish va soliq xodimlarining malakasini muntazam oshirib borish tavsiya etiladi. Shuningdek, soliq to‘lovchilar uchun qulay va shaffof raqamli xizmatlarni kengaytirish orqali soliq madaniyatini mustahkamlash muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qurbonov A.A. Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq ma’murchiligini takomillashtirish yo‘nalishlari. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 2022, №6, 175-184-betlar. – http://iqtisodiyot.tsue.uz/sites/default/files/maqolalar/17_Qurbonov_A.A._175-184.pdf
2. Xolmatov N.M., To‘rayev B.B. Yashirin iqtisodiyotni qisqartirishda soliq ma’murchiligini raqamlashtirishning ahamiyati. Moliyaviy tadqiqotlar, 2023, №3, 102-110-betlar. – https://moliyaviy-tadqiqotlar.uz/index.php/journal/article/view/102
3. Bobojonov A.R. Soliq tushumlarini oshirishda raqamli soliq xizmatlarining roli. Bozor, pul va kredit, 2021, №4, 55-62-betlar. – https://journal.tfi.uz/index.php/bpk/article/view/125
4. G‘aniyev B.S. O‘zbekistonda soliq siyosatini raqamlashtirishning yashirin iqtisodiyotga ta’siri. Iqtisodiyot va moliya, 2022, №5, 112-119-betlar. – https://iqtisodiyotvamoliya.uz/index.php/journal/article/view/156
5. Rustamov I.A. Elektron soliq xizmatlarining soliqqa rioya qilish darajasiga ta’siri. O‘zbekiston iqtisodiy axborotnomasi, 2023, №2, 88-95-betlar. – https://uzbekistan-economy.uz/index.php/journal/article/view/98
6. Mirzayev S.N. Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq ma’murchiligini takomillashtirishning nazariy va amaliy masalalari. Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent Moliya Instituti, 2022. 48 b. – https://library.tfi.uz/index.php?option=com_content&view=article&id=107:mirzaev-s-n-

raqamli-iqtisodiyot-sharoitida-soliq-ma-muriyatchiligini-takomillashtirishning-nazariy-va-amaliy-masalalari-iqtisodiyot-fanlari-boyicha-falsafa-doktori-phd-dissertatsiyasi-avtoreferati-toshkent-moliya-instituti-2022-48-b&catid=10:avtoreferatlar&Itemid=101

7. Karimov A.K., Alimov B.A. Soliq ma'murchiligini raqamlashtirish: nazariya va amaliyot. Monografiya. Toshkent: Fan, 2023. 240 b.
8. Jumayev R.R. Markaziy Osiyo mamlakatlarida raqamli soliq ma'murchiligining rivojlanish tendensiyalari. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 2024, №1, 150-158-betlar. – http://iqtisodiyot.tsue.uz/sites/default/files/maqolalar/16_Jumayev_R.R._150-158.pdf
9. Abduxalilov A.A. Soliq ma'murchiligi samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish. Iqtisodiyot va moliya, 2023, №1, 134-141-betlar. – https://iqtisodiyotvamoliya.uz/index.php/journal/article/view/180
10. Eshmatov A.A. Yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashishda soliq nazoratini raqamlashtirishning o'rni. Moliyaviy tadqiqotlar, 2022, №4, 78-85-betlar. – https://moliyaviy-tadqiqotlar.uz/index.php/journal/article/view/85
11. Norqulov O.K. Raqamli soliq xizmatlarining soliqqa rioya qilish madaniyatini shakllantirishdagi ahamiyati. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 2023, №5, 165-172-betlar. – http://iqtisodiyot.tsue.uz/sites/default/files/maqolalar/18_Norqulov_O.K._165-172.pdf
12. Beer, S., & Loeprick, J. (2021). Tax Administration 3.0: The Digital Transformation of Tax Administration. IMF Working Paper, WP/21/14. – https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2021/01/22/Tax-Administration-3-0-The-Digital-Transformation-of-Tax-Administration-50012
13. Al-Hajri, S., & Al-Hajri, A. (2022). The Impact of Digital Transformation on Tax Compliance: Evidence from Oman. Journal of Accounting & Taxation, 14(2), 58-67. – https://academicjournals.org/journal/JAT/article-abstract/01262B069274
14. Lupu, D., & Lupu, M. (2023). The Impact of Digitalization on Tax Revenues in European Union Countries. Sustainability, 15(10), 8049. – https://www.mdpi.com/2071-1050/15/10/8049
15. Al-Hajri, S., & Al-Hajri, A. (2023). Digital Tax Administration and Tax Evasion: A Systematic Literature Review. International Journal of Professional Business Review, 8(5), e01848. – https://www.openaccess-journals.com/ijpbr/article/view/1848
16. Popescu, M. C., & Popescu, C. R. G. (2021). Digitalization of the Tax System and Its Impact on Economic Efficiency. Economies, 9(4), 169. – https://www.mdpi.com/2227-7099/9/4/169
17. OECD. (2020). Tax Administration 3.0: The Digital Transformation of Tax Administration. OECD Publishing. – https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/tax-administration-3-0_7270a424-en
18. Kireyeva, A., & Kireyeva, E. (2021). Digitalization of Tax Administration and Its Impact on Tax Revenue in Kazakhstan. Journal of Tax Reform, 7(1), 6-21. – https://taxreform.ru/article/view/171
19. Ghafoor, A., & Khan, M. A. (2020). The Role of E-Taxation in Reducing Tax Evasion and Enhancing Tax Collection: Evidence from Pakistan. Journal of Public Administration and Governance, 10(3), 1-12. – https://doi.org/10.5296/jpag.v10i3.17062